

CONCIO X.

SUPER PSALMUM XC.

DE VERSU TERTIO DECIMO

Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.

SYNOPSIS

Dæmon Proteo in diversas formas transformari solito comparatur; et inde etiam hoc loco vocatur, aspis, basiliscus, leo, et draco. Quatuor deinde hæc animalia quatuor atrocissimas Ecclesiæ persecutiones denotare probatur. Prima est Judæorum, quæ aspidi confertur. Altera Imperatorum Ethnicorum, quæ leo denotat. Tertia Hæreticorum, quæ omnium gravissima, ac basilisco comparatur. Quarta futura est, scilicet, Antichristi, et draconi assimilatur. Quæ quatuor persecutiones etiam in Christo deprehenduntur complete. Porro quomodo singulos diabolus ut aspis tentet exponitur, simulque remedium præscribitur. Cur Diabolus aspidi comparetur ratio redditur, nimirum propter obstinationem, cuius duo sunt fontes, unus est sapientiæ terrena, cui nimirum afflicti præcipue hæretici, et inter hos Calvinus; alter est mali vita. Contra obstinationem remedia præscribuntur, et differentia inter aspidem Dei et Diaboli astruitur. Diabolus basilisco comparatum invidiam diffundere ostenditur, et quantum malum sit invidia, multis declaratur, utpote quæ nil miserius, nil detestabilius, nil incurabilius, nihil tamen communius, ut quæ etiam inter fratres sese immisceat. Remedia insuper duo contra invidiam constituuntur, quorum primum est, rerum caducarum vana aestimatio; alterum, cogitatio fructus invidiæ, qui invidenti plerumque noxius, invisio utilis, quod multis exemplis demonstratur.

Secunda pars agit de Diabolo in leonem, et in draconem transformato. Tamquam leo nimio terrore percellere conatur, cui firma spe, et fiducia resistere docetur. Tamquam draconem iram diffundit, ubi iram, quæ rationem sequitur, laudabilem esse multis exemplis probatur; quæ secus, detestandam esse, utpote quæ turpis, quæ cæca, quæ insana, quæ noxia, et perniciosa. Contra iram præterea varia constituuntur remedia, nempe cogitare, nos quoque, Deum assidue offendere, non nudo, et inermes esse natos, nos nobis magis quam hosti nocere, nos redendo sublimiores fieri, omnes homines esse membra unius corporis, nos medicamen ex hoste, ut medici ex vipera, sumere debere, proponere exempla Ethnicorum. Tandem duabus objectionibus satisfaciendo, draconem conculcandum, et injurias perferendas esse docetur.

Tradunt fabulæ poetarum, auditores optimi, quemdam olim exiisse marinum prophetam, nomine Proteum, quem Neptunus Deus maris, phocis, ac thynnus, aliisque cetis, beluisque marinis, quasi præsidem et pastorem præfecerat. Is ea vi ac potestate præditus erat, ut se mille formas aliquando converteret, et nunc aqua, nunc ignis, nunc leo, nunc draco, nunc monstrum aliquod videretur. Verum enimvero quamquam Ethnici poetæ figmentis et mendaciis se ludere, dum talia scriberent, arbitrabantur: tamen potentes atque imprudentes suis coloribus eum depinxerunt, quem vere pro Deo in lignis et lapidibus adorabant. Quis enim alius erat

Deus Ethnicorum, quam spiritus ille transfuga, quem sacræ litteræ dæmonem appellant? *Dii Gentium dæmonia*, inquit Psaltes. Et Apostolus Paulus: *Quæ immolant gentes, dæmonibus immolant et non Deo*. Quare Dæmon revera est ille cæruleus Proteus, qui in mari amaro et turbulento hujus sæculi turpibus phocis, immundis videlicet spiritibus, et hominibus præest, et mille artes nocendi habens, in mille quoque formas et figuras se transferre solet. Certe magno Antonio, ut in ejus vita D. Athanasius tradit, nunc Dæmon ut perulcus horridus ac niger, nunc ut gigas immanis tanta corporis proceritate conspiciebatur, ut cælum ipsum contingere putaretur: nunc vero, eodem inspectante et audiente Antonio, varias bestiarum et serpentum formas induens, ut leo rugiebat occidere volens, ut bos mugita et cornibus minabatur, ut serpens sibilo personabat, ut lupus ad prædam summo impetu inhiabat. Scribit quoque S. Hieronymus in Hilarione, non raro Dæmonem simul infantum edidisse vagitus, balatus pecorum, planctum quasi mulierum, murmur exercitus, ac breviter diversissimarum portenta vocum, ut magnum illum Christi bellatorem, si quo modo posset, de eremo fugaret. Denique verum istum Proteum Apostolus Paulus transfigurari dicit in Angelum lucis: et eundem Job et Isaias colubrum et serpentem tortuosum: Petrus leonem rugientem: Joannes in Apocalypsi serpentem antiquum, et noster Psalmus aspidem, basiliscum, leonem et draconem appellavit. *Super aspidem*, inquit, *et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*. Quæ verba eum hodierna oratione Domino adjuvante exposituri sumus tria ex ordine disputabimus: ostendemus initio quatuor istis nominibus, quatuor maximas persecutiones significari, quas dæmon Ecclesiæ per suos ministros, partim excitavit, partim etiam excitavit. Deinde persecutiones easdem et ordine eodem, in ipso capite Ecclesiæ Christo, vel expressas vel adumbratas fuisse docebimus. Postremo de præcipuis quatuor tentationibus, quibus Dæmon, vel per se vel per alios, unumquemque nostrum sigillatim oppugnat, et propter quas aspis et basiliscus, leo et draco dicitur, disseremus. Nam quod quidam volent, Prophetam hoc loco de veris leonibus et serpentibus esse locutum, et hominibus justis, atque in Dei auxilio confidentibus promississe, nullam eis quamvis venenatam et ferocem bestiam esse noctu-

ram; nos minime negamus, quin potius libenter agnoscimus et confitemur, quippe qui non ignoramus, neque Danieli leones, neque Paulo vipera, neque cetum Jonæ, neque feras omnium generum sanctis Anachoretis, qui in earum medio versabantur, nocere potuisse; tamen præter istam abjectum atque humilem sensum, alium altiorem magisque præcipuum in his verbis agnoscimus.

Ut igitur ad ea, quæ proposuimus, veniamus: aspis, leo, basiliscus et draco, quatuor summas atque atrocissimas persecutiones significant. Aspis Judæorum, leo Paganorum, basiliscus Hæreticorum, draco Antichristi. Judæi omnium primi contra Christi Ecclesiam, Dæmone auctore, arma sumpserunt. Nam et Apostolos omnes flagellis ceciderunt, et Stephanum lapidaverunt, et duos Jacobos, unum per se de summo templo præcipitem egerunt, alterum per Herodem gladio necaverunt. Et Petrum in carcerem et vincula conjici fecerunt: et Paulum non semel dolis atque insidiis ad necem quesierunt. Aptissime vero Judæi aspidem designantur, quæ surda dicitur, propterea quod aures suas obstruere solet, ne vocem incantantis exaudiat. Quid enim passim prophetæ clamabant, atque Isaias impromissis, nisi *Aggravatum est cor populi hujus et auribus graviter audierunt*. Et cum eos B. Stephanus quasi divinis carminibus incantaret, quid illi fecerunt? *Continuerunt aures suas*, inquit B. Lucas: quocirca merito S. Stephanus tamquam aspidi surdæ eis dicebat: *Incurvasti cordibus et auribus vos semper Spiritui sancto resistitis*. Cæterum Christi Ecclesiæ, juxta Prophetæ promissionem, jam aspidem illam conculcavit ac super eam ambulavit. Quid enim suat modo Judæi, nisi servi omnium gentium, sine rege, sine pontifice, sine templo, sine sacrificio, sine prophetis, sine miraculis, sine Deo in hoc mundo? Neque alia de causa vivere et toto orbe vagari divina providentia voluit, quam ut ubique suos illos vetustissimos et probatissimos libros deferret, ex quibus nos ea, quæ de Christo et Ecclesiæ predicamus, non a nobis conficta sed a Prophetis vere prædicta multis ante sæculis ostenderemus.

Sed aspidi leo successit, aperta illa videlicet et cruenta Ethnicorum imperatorum persecutio. Neque enim secus atque immanes et feroces leones, truculenti illi tyranni Christianorum corpora laniabant. O quam multi

jeone rugiente in speluncas atque antra se ahebant! quam multos etiam solus rugitus hujus leonis prosternebat! Quot vero ferocis iste leo non rugito, sed unguibus ac dentibus confecerit, solus Deus novit. Siquidem, ut in libro historiarum Ecclesiasticarum octavo Eusebius refert, interdum integras urbes cum omnibus habitatoribus incendio absumebantur: interdum integre legiones, quasi unus homo obrucebantur. Temporibus vero imperatoris Diocletiani uno solum mense septemdecim millia sanctorum Martyrum occidebantur. Sed vicit tandem, quae victora erat Ecclesia Servatoris, et ad fidem imperatoribus et regibus conversis, qui antea propter idola persequebantur Christum, postea coeperunt propter Christum persequi idola: et Roma, quae olim Petrum, ut impium egit in crucem, nunc eundem ut optimum praesidentem et patronum se habere gloriatur.

Secula est leonis rabiem crudelitas basilisci, quo impium atque insanum Hereticorum furorem significari diximus. Basiliscus enim venenum habet in oculis: haeresis vero ita mentis oculos fascinat et depravat, ut album pro nigro et nigrum pro albo cernere faciat. Quae major fascinati cogitari potest, quam, ut in quibus libris maxime veritas lucet, ibi nubes infirmorum errorum Heretici videant? Certe in litteris sacris ubi nos jejunium legimus, ibi Lutherani crapulam legunt: et ubi nos virginitatis consilium praedicari videmus, ibi Calvinus videre se dicit prohibitam atque interdictam esse virginitatem. Haec sane persecutio multo est gravior et diuturnior et periculosior, quam superiores: illae corpora occidebant, ista jugulat animas: illae aperto Marte Christum oppugnabant, ista Christi signis et armis quasi pro Christo contra Christum pugnat: tunc lupi lupinam pellem praeferebant, et lupos se esse non negabant, nunc lupi ovina pelle induti oves se esse simulant, et veras oves lupos videri volunt. Deinde persecutio Judaeorum annos circiter quadragesima Ecclesiam vexare potuit: persecutio Paganorum annos circiter trecentos; persecutio vero Hereticorum jam supra mille annos grassata est, nec ulla novit, praeter Deum, quando finem habitura sit. Tempore primae persecutionis semel dimittat exercitum contra Ecclesiam Diabolus eduxit: tempore secundae bene decies copias suas instauravit. Tot enim imperatores fuerunt a Nerone usque ad Julianum, qui novis copiis, et armis et viribus

eum Ecclesia conflixerunt. At in hac tertia persecutione plus quam ducentis jam Daemon exercitum instruxit: tot enim haereticos numeramus, qui omnes novorum exercituum duces atque imperatores fuerunt. Caeterum magna ex parte basiliscum istum Ecclesia conculcavit: delecti sunt Ariani, profligati sunt Manichaei, perierunt Nestoriani: jam caput et corpus basilisci contritum est, sola cauda conculcanda et contentenda resta. Neque dubium esse potest, quin illa gloriosa Ecclesia caudam istam conculcabit, ac de face Lutheranorum aliquando triumphabit, quae ita ducentes collatis signis dimicavit et vicit: quae caput et corpus basilisci contrivit, quae Arianos funditus delevit, qui orbem fere totum occupaverunt, et potentissimos monarchas atque Episcopos innumeros in castris suis habuerunt.

At ne tunc quidem finis persecutionum erit: siquidem basilisco draco leterrimus atque immanissimus succedet: ipse erit perditissimus ille Antichristus, cujus persecutio quanto brevior ceteris tanto crudelior atque periculosior erit. Haec enim, neque Judaei, neque Pagani, neque Heretici ulla signa aut prodigia edere poterunt: propria Ecclesiae Catholicae gloria miraculorum semper fuit. Sed in illa postrema et maxima persecutione *Surgent pseudochristi et pseudo prophetae, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Erit enim Antichristi *Adventus*, ut Apostolus ait, *secundum operationem Satanæ in omni virtute et signis et prodigiis mendacibus.* Quare merito S. Gregorius: «Pensemus, inquit, quae erit humanae mentis illa tentatio quando pius martyr et corpus tormentis subiciet, et tamen ante ejus oculos tortor miracula faciet? Cujus tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatitur, quando is, qui flagris cruciatur, signis coruscatur?»

Vultis nunc ut in ipso Christo, quasi figuras quasdam et umbras harum persecutionum ostendamus? Quid igitur aliud circumcisio Domini fuit, nisi quaedam quasi persecutio Judaeorum. Quamvis enim nulli peccato obnoxius esset, nec purgatione ulla opus haberet, tamen zelo Moisaicae legis a Judaeis in tenera aetate vulneratus fuit. Quid vero Herodianus ille furor, qui Dominum in Aegyptum fugere coegit, et propter ipsum tot millia innocenium puerorum trucidavit, nonne persecutio quaedam Ethnicorum? Porro illae tot insidiae, tot calumniae, tot injuriae Scri-

barum et Phariseorum, qui specie pietatis et religionis totos tres annos Dominum exaceruerunt, quis non videt, quam perspicue longissimam et molestissimam Hereticorum persecutionem designaverint? Nam passio illa Domini, quando a Judaeis et gentibus simul oppugnabatur, quando signa et prodigia tot debebat, quando ut princeps latronum crucem suam ad locum supplicii ipse portabat, an apertissime Antichristi persecutionem non significavit? Ut igitur ipse persecutio quatuor devictis atque superatis victor ab inferis rediit, atque in caelum triumphator ascendit, et imperium sine fine obtinuit: ita quoque et Catholica ejus Ecclesia quatuor illis bestiis conculcatis, et persecutionibus omni ex parte finitis, sempiterna pace et gloria tandem perfugetur.

Venio nunc ad id, quod est proprium hujus loci, ut eas persecutiones exponam, quas hominibus singulis Diabolus excitat, et propter quas nunc aspis, nunc leo, nunc basiliscus, nunc draco nominatur. Aspis, auditores, venenum gerit in lingua, lingua venenum inspirat, veneno somnum conciliat, somno illi tandem occidit. Haec omnia Diabolo continere prima omnium experta est Eva. Venit serpens ad eam, linguam venenatam protulit, atque ait: *Cur praecipit vobis Deus. Ut non comederetis de omni ligno paradisi?* Deinde, ut eam securissimam redderet, atque in utramque aurem dormire feceret: *Nequaquam*, inquit, *moriamini.* nihil periculi est, tuto licet vobis etiam de hoc pommo comedere. Ita illum vulneravit, infecti, corripit, occidit. Quam saepe tecum, frater, ad eundem modum Diabolus agit? Quoties venit, ac dicit: *Cur praecipit tibi Deus, ut jejunares? Eget fortasse tuo jejunio? et cur praecipit ebrietatem et fornicationem fugere? Cui facis injuriam si tuis sumpibus potas, vel cum amica volente fornicaris? Et quid deinde subjungit? Nequaquam morieris.* Communia et levia sunt ista peccata, misericors Dominus est, non recordatur injuriarum, non te creavit, ut perderet. Atque interim astutissimus serpens calcaneo tuo insidiatur, calcaneum tuum observat, expectat avide quando cadas, quando labantur pedes tui. Num talis non potes, nisi in os ejus et tunc non aspis, sed leo et draco erit.

Quid remedi? *Ipse conteret caput tuum*, inquit divina Scriptura. Aspis calcaneum nostrum observat, nos caput ejus observare debemus, ut ante nos caput illius confera-

ris, quam ab illo calcaneo nostrum mordeatur. Quid est caput? Primus peccati motus, prima tentatio, prima suggestio. Suggestio tibi Diabolus, non esse jejunandum? noli audire, contare caput. Suggestio aliquid contra fidem? noli cum sophista contendere, contare caput. Suggestio impuras voluptates, illicita luera, simoniacos contractus? obstrue aures, contare caput. Nam profecto, auditores, neque citius, neque facilius, neque celerius aut certius Diabolus vincitur, quam cum a nobis ad colloquium non admittitur, sed contemnitur et rejicitur. Nam et orator facundissimus et sophista callidissimus est: novit omnes modos fallendi, nihil argutarum eum latet: si cum eo disputare volueris, aut viceret, et flagitium tibi persuaderet, aut certe more vesparum aculeum inflixim, hoc est, scrupulum et morem atque anxietatem in animo tibi relinquet. Itaque ille felicius cum Diabolo pugnat, qui celerius Diabolum fugit.

Aspis praeterea inter omnia animantia obstinatione excellit, id quod etiam damoni convenire omnes noverunt. Nihil vero est, quod magis Diabolo cupiat, quod magis quaerat in quo diligentius ac studiosius laboret, quam ut homines sibi similes, hoc est obstinatos atque obduratos in malo, atque adeo surdos aspides efficiat. Unde oritur obstinatio? Ex duobus principiis. Solet enim aspis cum seipsam surdam atque obstinatam vult efflicere, aurem unam terrae quanto pressius potest admoveere, alteram extrema cauda obturare. Quid est auris? Sensus disciplinae, ut ait Philosophus, et mentem atque intelligentiam nostram significat. Quid est terra? Sapientia terrena, iudicium proprium. Isti igitur aurem cordis terae admovent, et obstinati fieri incipiunt, qui nimium terrena sapientiae adherent, qui plus aequo in eruditione sua confidunt, qui scientiam suam vel ignorantiam potius aliorum omnium scientiae anteponunt: cui veneno Heretici potius modo obnoxii esse videntur. Nec enim terrenam sapientiam hoc loco geometriae vel arithmeticae cognitionem appellamus; sed scientiam illorum, qui cum se in Scripturis valde versatos existiment, omnes alios, ut ignorantem contempnunt: et clamet licet orbis totius academiæ, clamet Apostolica sedes, clamet generale Concilium, clamet consensus omnium doctorum, ipsi tamen nihil audiunt, aurem habent delixam in terra, et plus capiti suo quam omnibus aliis cre-

dunt: talis olim fuit Nestorius, talis Photinus, talis Petrus Abelardus, talis Joannes Wiclefius, tales omnes Hæretici, in quibus nostris temporibus Joannes Calvinus sine dubitatione excellit, qui in illa sua pestilenti Institutione de sacrificio Missæ, delibero arbitrio, de meritis operum, de aliis nonnullis Christianæ fidei gravissimis dogmatibus, non erubescit confiteri, se contra omnes imbecillos veteres, tam Græcos, quam Latinos, et contra universam antiquam Ecclesiam sent re. Ita nimirum aspis infernalis suo veneno illum infecerat, ut id sibi persuadere potuerit, omnes ante se fuisse stupidos, aut phreneticos, aut etiam pecudes vel truncos. Ita principium primum obstinationis est aurem unam ad terram admovere, hoc est, subtilissimo quodam genere superbiæ proprio iudicio ac sententiæ nimum adhaerere. Principium vero secundum est, extrema parte corporis alteram aurem obturare. Quid est pars extrema? Quid aspidis cauda? Finis, scopus, intentio. Quidam enim reperiuntur, qui tametsi verbis *Confitentur se nosse Deum*, atque eum pro fine ultimo habere se iuculent, tamen *Facis id negant*: atque ita se gerunt, ut Deum finem esse dejectum, aliud vero creatum finem verum existimare et credere videantur. Si diceret aliquis, scopus meus in eo loco est, atque interim omnia sua tela ad alium parietem dirigeret, quis eum serio esse locutum et non potius mentiri, aut jecari voluisse arbitraretur? Ad eundem modum illi omnes, qui verbis dicunt, se Deum pro fine ultimo suorum operum agnoscere, et nihilominus omnia sua studia, omnes suos conatus omnes suos labores ad eruditionem, vel opes vel honores adipiscendos referunt, non vere, non ex animo dicunt se Deum habere pro fine. Finis eorum eruditio est, honor est, aurum et argentum est, et qui tales sunt, si etiam propriæ sententiæ acquiescant, vix unquam a sua improbitate remouentur. Clamant concionatores in templis, aspis surda nihil audit: et vel despiciat concionatorem, ut imperitum; vel non credit eum serio dicere. Ut enim ipse nunquam loquitur ex animo, ita etiam censet alios non loqui ex animo.

Quid remedium contra venenum tam periculosum? vix ullum remedium est, morbus pene incurabilis est obstinatio. *Venenum aspidum insanabile*, inquit Moyses. Verum etsi difficile, auditores, obstinationem jam conceptam curare, licet tamen salubri me-

dicamento eam prævenire: Dei aspidem fieri nos oportet, si Dæmo is aspidem fieri nolumus. Quid aspis Dei facit? Aurem utramque diligenter ocludit, sed longe aliter, quam aspis Diaboli. Primum enim unam aurem oculum affigit, et cum Propheta dicit: *Audiam quid loquatur in me Deus*. Non credit sibi, non fidit ingenio suo, non lectioni, non eruditioni, sed Deo. At ubi et quomodo loquitur Deus? Loquitur in Scripturis: et quoniam ille in sensus varios detorqueri possunt, et aliter a Catholicis, aliter ab Hæreticis intelliguntur, aperuit Deus Ecclesiæ sensum, ut intelligeret Scripturas: illamque unam constituit columnam et firmamentum veritatis: et qui columnæ isti non adhaerent, nihil est mirum, si in mille errorum atque hæresum præcipitia cadunt. At ubi, et quomodo loquitur Ecclesia? Loquitur per os Petri, per eum qui sedet in Apostolico throno, per decreta et canones generalium Conciliorum, quæ omnia spiritu prævidens sapientissimus: alomon clamant in Ecclesiaste: *Verba sapientum sicut stimuli, et quasi clavi in alium defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno. His amplius, fili mi, ne requiras*. O consilium sapientissimum: alomon clamant in Ecclesiaste: *O documentum hoc tempore necessarium. Illi enim vere fiunt aspidem Dei, et tuti, liberique sunt ab errandi periculo, qui verba illius unius pastoris, quem Deus omnibus aliis pariter, et ovibus præfecit, pro eorum fide et constantia Christus oravit, cuius sententiæ usque ad hanc diem omnes sancti et sapientes acquieverunt: illa, inquam, verba tanquam clavos in corde infixi retinent, et quicquid ab eis dissonare vident, tanquam suspectum et periculosum et perniciosum respuunt, et cum Ambrosio dicunt: « Romanam Ecclesiam in omnibus sequi cupio »; et cum Hieronymo: « Qui cathedræ Petri jungitur, meus est. » Sed non sufficit, auditores, unam aurem admovisse cocle, nisi etiam alteram extremo corpore claudamus. Quid est hoc extremum? Verus ultimus finis, qui est honor Dei atque animæ salus. Qui enim serio apud se statuit, nihil unquam Dei gratiæ, et animæ salutis anteponendum, is facile contemnit omnia: sive mundus minetur, sive blandiatur, sive prospera, sive adversa promittat, aspis Dei nihil movetur, sed auribus obstructis, incitato cursu omnia caduca et fragilia transiit, ut ad vera et sempiterna aliquando perveniat.*

Sed non continuo qui aspidem evaserit, tutum se ac securum esse arbitretur. Fortasse enim se aspis (ut solet in basiliscum transformabit. Porro basiliscus venenum gerit in oculis, atque idcirco rex invidorum esse dicitur: inde enim invidi nominantur, quod non bene videant, sed oculos plane corruptos ac depravatos habeant. Horum pater et princeps ille est, de quo Scriptura dicit: *Invidia Diaboli mors intravit in orbem terrarum*. Quæ de causa etiam Dominus in Evangelio invidis Indæis dicebat: *Vos ex patre diabolo estis*. Satagit vero tartareus ille basiliscus summo studio nos omnes basiliscos efficere, ut eo modo et nos ab ea gloria, quam nobis invidet, excidamus, et ipse pluribus servis et mancipiis dominetur. Sed qui perspectum ac exploratum habuerit, quale venenum sit invidia, is potius sane per gladios et ignes transibit, quam basiliscum se fieri ulla unquam ratione patietur: tale enim malum invidia est, ut nullum neque miserius, neque detestabilius, neque incurabilius, neque latius patens usquam reperitur.

Quod nihil invidia sit miserius, ex eo facile cognosci potest, quod cum cæteris vitiiis aliquo sit vel utilitas, vel delectatio, vel honor, sola invidia tota est misera et amara. Ambitioni gloria, furto pecuniæ, adulterio voluptas aliqua comparatur. Invidentiæ vero quid præter continuum acerrimumque dolorem habet? Quocirca merito Beatus Cyprianus tinæ ac rubigini invidentiæ comparavit. Magnus vero Basilius idem hoc vitium viperæ simile esse dicit. Ut enim viperæ matris viscera lacerat, sic et invidentiæ ejus hominis animum semper affigit, unde ipsa nata est. Pulcherrime quoque idem Basilius nihil diiferre asseruit hominem invidum ab homine nudo in medio foro constituto, qui ab omnibus transeuntibus vulneratur. Videt invidus aliquem robustum et sanum, et plaga est illi: alium videt florentem et pulchrum, et rursum accipit plagam. Videt alium divitem, alium eruditum, alium eoque divitem, alium honoratum, omnia hæc plaga sunt et vulnera medium invidi cor transverberantia. Neque tam in corde ita contineri pestis invidiæ potest, ut aliquando non erumpat: siquidem oculi, genæ, frons, labia, vultus totus rabiem et tristitiam prodant.

Jam vero quam non solum miserum et molestum, sed etiam detestabile et omni

odio sit dignum hoc vitium, perspicuum esse potest ex ejus contrario. Invidentiæ enim semper fuit capitalis hostis et inimica misericordiæ: quanto igitur gratior et amabilior virtutibus cæteris misericordia, tanto præ omnibus vitiiis magis detestanda et execranda invidia est. Misericordia condelet alienæ miseriæ, et eam de medio tollere, vel certe lenire et mitigare nititur, invidentiæ nunquam bene habet, nisi cum aliquem cadere et perire, miserum et calamitosum fieri videt. Quare persimiles invidi sunt vulturibus et muscis. Pervolat vultur amoenos hortos, virentes silvas, florentia prata, et ad sola cadavera tetrum odorem spirantia accurrit. Muscæ quoque, partibus corporis quæ sana sunt omissis, ad ulcus advolant: sic invidi splendorem virtutis et exploratum habuerit, qui in multis hominibus lucent, ne aspiciunt quidem, ad marcidia vero et putrida irruunt, quosque miseris et infortunatis hominum delectantur. Si quid forte narratur ab aliquo præclare gestum, invidus falsum esse docet, si potest: sin minus, extenuat et occultat quantum potest: at peccata et vitia promixorum ipse primas et non rogatus omnibus prædicat. Quid? quod nulla bellua tam est immanis et ferox, quæ beneficiis non placeatur? quin potius canes, et ursos et leones mansuescere videmus, et tractabiles fieri, ac blandiri iis, qui ipsi alimenta præbent: soli sunt invidi, qui beneficiis irritantur, et quo plura et majora recipiunt, eo magis benefactoribus suis potentiam et felicitatem invident.

His vero accedit, quod morbus tam gravis et tam detestandus, pene est incurabilis: siquidem virus in intimis visceribus latet, nec ullus est, qui præ verecundia et pudore ægritudinem suam medico aperire audeat. Dicat invidio, quid mures? quid affligeris? cur fronte rugata vultuque pallido semper tristitiam in facie præfers? Erubescit confiteri calamitatem, nimirum, invidius sum, affligunt me amici bona, luceo ob fratris lætitiæ: hæc utique diceret, si vera loqui vellet, sed milites certe mentitur, et quidvis potius finget ac simulabit, quam ulcus suum deteget, atque ita morbus incurabilis intima viscera semper depascitur.

Sed pauci fortasse isto morbo laborant? imo vero nullus est cancer, qui latius serpat; nam et in castris militum, et in prætoriiis urbium, et in conciliis Episcoporum et in academiis studiosorum, et in capitalis cano-

nicorum et in cœnobiis Monachorum suum locum habet: in aulis vero et palatiis principum nullus est angulus, ubi non regnet invidia. Et vide quam longe lateque pateat, quando non solum inter homines quoscunque, non solum inter cives, non solum inter cognatos, sed inter ipsos etiam fratres reperitur. Nam ut Romuli et Remi, et alia Ethnicorum exempla prætermittam, quid primos duos fratres Abel et Cain ita disjuncti, ut unus alterum occideret? Sola invidia. Quid inter Jacob et Esau, non solum fratres, sed etiam geminos, tanta odia concitavit? Eadem invidia. Quid impulit filios Jacob, ut fratrem suum Joseph in puteum primo deicerent, deinde tanquam vile mancipium venderent? Nihil aliud quam invidia. Quid Mariam sororem Moysis contra fratrem optimum et missimum accendit? Similis invidia. Et quid inter ipsos Christi discipulos ante Spiritus sancti in terras adventum dissidia et contentiones serere inceperat, nisi invidia? O invidia, superbia filia, mater odii, naturæ confusio, monstrum tartareum, calamitas obscurissima. Beati sane, beati prorsus, qui te de cordibus suis expulsa atque fugata super basiliscum ambulare poterunt.

Sec quonam modo id fiet, auditores? Duo sunt remedia contra hoc venenum præ cæteris utilia et salutaria. Unum est sapienter intelligere, nihil esse infra lunam vere magnum et invidia dignum. Sane, fratres, mei, si oculos levare voluerimus, et non solum corticem extrinsecus, sed etiam intus in profundo medullam ipsam rerum humanarum perspexerimus, invenimus profecto, nihil esse solidum, nihil stabile, nihil pretiosum, nihil diuturnum, præter virtutem, et spem atque amorem sempiternæ vitæ: et eos, quibus invident stulti, non tam invidia, quam misericordia dignos esse. Nam quocumque te vertas, sive ad homines doctos, sive ad homines divites, sive ad homines potentes, ut Salomon ait, ubique est *Vanitas et afflictio spiritus*; et si soli in hac valle lacrymarum aliquid veri gaudii gustare incipiunt, qui Deo vero et summo rebus omnibus contemptis adherere student.

Alterum remedium est, sæpe ac serio cogitare, non solum invidios nihil ex invidentiâ sua lucrari, sed etiam nihil eis nocere, quibus invident. Invidet alicui forte divitias, non propterea tu eris ditior, nec ille pauperior: quin potius Deo providente sæ-

penumero accidit, ut invidios invidioso mirabiliter prosit. Invidit homini Diabolus, Abelo Cain, Jacobo Esau, Josepho fratres, Davidi Saul, Scribæ et Pharisei Christo. Quid inde factum est? Quis eorum exitus fuit? Invidios Dæmon sempiternis ignibus torquetur; homo invidios ad ipsum divinitatis solum ascendit. Invidios Cain desperata salute in æternum perit; Abel invisus tanquam signifer quidam hominum piorum primus omnium in civitate Dei scribi meruit. Invidios Esau a Deo odio habitus, a patre exhereditatus fuit: Jacob invisus bonis omnibus divinis atque humanis abundavit. Invidi fratres Joseph inopia et calamitate oppressi in maximis angustiis et miseris sæpe vixerunt: Joseph invisus dominus Ægypti, gloriosus et magnus evasit, et fratres etiam suos ad pedes suos jacentes sibi que supplicantes vidit. Invidios Saul una die regnum et vitam et filios amisit; David invisus ex pastore paucarum ovium, rex et Propheta brevi tempore effectus sanctissime vixit, et felicissime regnavit. Invidi Scribæ ac Pharisei cum maxima populi parte misere a Romanis obsessi, capti, venditi, cruciati, et præsentem ac futuram vitam simul amiserunt; Christus vero Judæis invisus, morte atque inferno gloriose devictis, cœlique ac terræ imperio a Patre suscepto, et modo regnat, et in æternum sine ullo fine regnabit. Etsi hucusque, auditores optimi, tempus nobis præfixum parum excessimus, tamen reliqua que supersunt breviter, Deo juvante, absolvamus; et hic si placet, paulisper quiescamus.

PARS SECUNDA.

Diximus hucusque de aspide et basilisco, nunc de leone et dracone pauca quædam dicenda sunt. Igitur quos Dæmon ut aspis et basiliscus mordere non potuit, eos in leonem repente conversus, rugitu terrere aggreditur. Ejusmodi enim est leonis rugitus, ut et Scriptura dicat: *Leo rugiet, quis non timebit?* et il perhibeant, qui animantium naturas curiose indagant, leone rugiente nullum animal posse consistere, adeo ut etiam illæ bestia leonem timeant rugientem, que eum non raro superant ferientem. Ita prorsus, auditores, adversarius noster Diabolus, non tam unguibus et dentibus, quam fremitu et rugitu nos lædit: quos enim decipere

ac devorare non potuit, cum eis somnum ac securitatem suaderet, cum peccata eorum extenuaret, cum spem inanem divinæ misericordiæ illis prædicaret, eos ut leo rugiens perterrare, atque ad ultimam desperationem adducere nititur comminando, intendendo et exaggerando divinæ justitiæ severitatem, peccatorum gravitatem, electorum paucitatem, reprobatorum multitudinem, salutis incertitudinem, pœnitentiæ labores atque imprimis iter durum ac difficile virtutis. Quapropter ut contra morsum aspidis, qui nimie securitatis veneno animam inficit, utile est armari timore: ita contra leonis rugitum nihil salubrius, quam armari fiducia, et multum omnino confidere atque sperare, non in viribus propriis, sed in leone illo fortissimo de tribu Juda, qui leonem istum infernale usque adeo debilitavit, et fregit, ut solum fremere et rugire, non autem mordere nec ferire possit.

Quarta restat bestia, quæ difficilime omnium conculcatur, ea spiritus est iracundiæ, et draconis nomine designatur: Draco siquidem animal est præ cæteris iracundum et crudele. Quocirca sanctus Joannes in Apocalypsi, ubi diabolus sæpius draconem appellaverat, et eum de cœlo ad terram cecidisse dixerat, continuo subjungit: *Væ terræ et mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam.* Draco præterea pestifero atque ignito quodam statu non solum bestias terræ, sed etiam volucres cœli occidere solet, et spiritus iracundiæ id proprium habet, ut non solum homines carnales, qui bestiis terræ comparari possunt, sæpenumero perimat, sed etiam viros alioqui magnos et spirituales, et cœli volucribus quam simillimos, aliquando infeliat: multos enim sæpe videmus et dolemus, castos, sobrios, pios, religiosos, bonis operibus deditos, a voluptatibus alienos, qui tamen si vel leviter offendantur, iracundiam tenere non queunt.

Sed prætermitti hoc loco non debet, cum nos iram vituperamus, de ea tantum agere, quæ rationis imperio non obtemperat: neque enim ut invidia, ita ira semper est mala, quin potius si ut canis pastorem, ita iram rationem sequatur, et cum ratio provocat, excitetur; ratio revocet, conquiescat, non solum non reprehendi, sed etiam laudari debet: alioqui nulla opera heroica, laboriosa, difficilia unquam aggredieremur. Et Scriptura non simpliciter irasci prohibet, sed *irascimini, inquit sanctus David, et nolite peccare.*

Denique et Moyses, qui omnium hominum, mitissimus erat, tamen contra peccatum filiorum Israel ita exarsit, ut multa eorum millia una die necari jussisset. Et Sanctus Phinees vehementer commendatur, quod iusta ira contra scortatores inflammatus in ipso scelere virum, et feminam simul necaverit. Et magnus ille Sannel sine ullo crimine ira succensus, Agag regem suis manibus in frusta secuit. Et Elias vir sanctissimus pari zelo quadragentos et quinquaginta falsos Prophetas una die peremit. Et Dominus ipse, in quem peccatum cadere non poterat, zelo honoris Dei vehementer accensus, flagello ex funiculis facto, non semel de templo vendentes atque ementes eiecit.

Itaque ira cum rationem sequitur, merito laudatur et ad opera magna ac difficilia utilis ac necessaria est: at cum rationi non pareat, dici non potest quam fœda, quam turpis, quam cæca, quam insana, quam noxia, quam perniciosa sit. Vis fœditatem et turpitudinem ejus videre? Respice hominem vehementer iratum, videbis eum omnino alium quam antea esset, non secus ac si in theatro personam ebrii vel furiosi agere vellet: intus in corde quasi fornax iracundiæ succenditur, que per omnes corporis partes erumpit: per nares fumum, scintillas per oculos, sonum ac strepitum per os emittit: efficitur livida facies et sanguine suffusa, moles corporis tumida, vense inflatæ, vox aspera, verba mutilla, voces inarticulate, et sæpe nihil significantes efferuntur. Itaque si tunc seipsum in speculo cerneret, qui ejusmodi est, non posset certe non vehementer erubescere: sicut sane erubescunt et dolent, qui eum diligunt.

Quam vero sit cæcus atque insanus iracundiæ spiritus, nemo est, qui nesciat; ita enim excaecantur homines irati, ut nec amicos, nec liberos, nec majores, nec magistratus, nec seipsos internoscant. Ut enim torrentes cum ad loca humilia ex montibus devolvuntur, quicquid obvium venerit, secum rapiunt: sic et impetus iracundorum violenti et effrænes per omnia præcedunt: non canities apud iratos venerabilis est, non justitia vitæ, non propinquitas generis, non accepta beneficia, non alia antiqua dignitas; et neque acies feri, neque ignis, neque aliud quidquam animum præ ira furiosum cohibere potest.

Quod si forte accidat, ut is qui accipit injuriam, non ferat æquo animo, sed ipse etiam

irascatur, et par pari referat tunc sane spectaculum sit mirabile simul et miserabile: non enim jam homines videntur, sed canes rabidi atque tauri furiosi: et tunc latatur, et gaudet draco ille tartareus, quod se filios habere videt, qui mores et ingenium suum pulcherrime imitantur. Quare verissime magnus Basilius brevem insaniam iracundiam esse definit: nam ut insani multa faciunt et loquuntur, quæ sani si essent vel in aliis perhorrescerent: sic etiam homines irati eo quandoque progrediuntur, quo se progressos postea vehementer dolent.

Jam vero quod non solum fœda et insana, sed etiam noxia, et perniciosa iracundia sit, frequentes ruinae atque interitus tot hominum clarissimorum, et familiarum, atque urbium testantur. Ira enim excitat contentionem, contentio parit convitia, et postquam lapides convitiatorum per linguam, veluti per fundam fuerint excussi, et tanquam eminus certatum, deinceps ad manus et facta veniunt, infiguntur plagæ, ad plagas vulnera, ad vulnera mortes, ad mortes infamia et supplicia publica consequuntur. Judex enim eum, qui vicerat, paulo post agit in crucem, et omnia ejus bona ad fiscum transfert. Ita simul homines iracundi vita et fama et opibus spoliantur, et liberis suis nihil præter extremam inopiam et publicam ignominiam derelinquunt.

At nullumne remedium contra draconem istum reperitur! Multa Dei beneficio et efficacia remedia nobis parata sunt, modo nos eis uti velimus. Initio, cum aliquis tibi facit injuriam, et ad iracundiam provocare nititur, cogita, quam sæpe et quam graviter tu Deum, quantum in te fuit, ad iracundiam tuis flagitiis provocaveris: et quod ille tamen memor pietatis, immemor injuriæ, semper te beneficiis vincere studuit. Nam si talia cogitaveris, erubesces profecto, quod injurias conservorum pati non possis, cum tuas, qui servus es, tam sæpe Dominus pertulerit. Infernalis draco te sibi similem, hoc est, iracundum et ferocem efficere satagit: ita quoque, et Deus te sibi similem, hoc est, mitem et patientem esse cupit: nec alia de causa sæpe contumelias atque injurias tibi fieri sinit, quam ut te probet, ac videat qualem militem habeat. An vero turpissimum non est, imperatore spectante ab hoste, militem facillime prosterni et superari? Cum igitur aliquis te aut verbis aut factis lædit, dicas apud te, jam venit tempus

ut proberis: Deus adest, judex et testis certaminis mei. Volo igitur ita megerere, ut strenuum Dei militem deceat. Si enim milites sæculi imperatore spectante, quamvis pauciores, quamvis inferiores, cedere non audent, quanto magis ego spectante Deo et Angelis ejus pati non debeo, ut ab iracundia separatus videar.

Cogita deinde, quod cum animantia cætera omnia suis armis instructa a Deo creata sint, et alia cornibus, alia dentibus, alia unguibus, alia spinis vel aculeis munita nascantur, solus homo nudus, et inermis nascitur, ut se ad pacem et concordiam, non ad seditiones, et tumultus natum, et eos qui discordias seminant a natura humana ad naturam ferarum degenerare et nothos ac spurios esse intelligeret.

Cogita etiam, eum qui propter injuriam illatam exandescit majus a seipso quam ab hoste detrimentum accipere: hostis enim vel fortunas diripuit, vel famam læsit, vel ad summum corpus vulneravit; ipse vero sibi ipsi in anima peccando vulnus infligit: non secus, ac si propterea quod aliquis tibi vestem laceravit, tu tibi etiam pectus perforare velles, quæ aperta et maxima insania esset.

Imo vero nemo minus læditur, nemo feliciter injuriam ulcisci, quam qui eam contemnit, et inimico irato non resistit, sed cedit. Cur bombardarum globi facilius mœnia ex lapidibus, quam ageres ex terra et virgultis dejiciunt? Nonne quia illa resistunt, isti cedunt? Deinde si magno animo injuriam toleras, non irascaris, non commoveris, non respondes, signum est alioquem te esse, quam ut ad te contumelia pervenire possit, et adversarium tuum magis confundis, et etiam erubescere facis, tamquam frustra laborantem: nam qui percussit non sentientem, seipsum excruciat et iracundiam non sedat.

Illud etiam non parum proderit, si homines quasi membra unius corporis esse cogitaveris: certe enim si unum membrum alterum lædat, non cogitas de vindicta. Ut si lingua a dentibus mordeatur, non curris ad tonsorem, nec dicis: Erue dentem istum, quia linguam memordit. At eundem igitur modum, cum quis injuriam tibi facit, cogita unum membrum ab alio lædi, nec ultione sed patientia opus esse.

Quid? quod sicut medici ex ipsa vipera medicamentum contra ejus venenum parant: sic etiam et tu ab inimicis tuis remedium

iræ accipere potes: nimirum si consideraveris quam turpe sit, ut inimicum tuum imiteris, et ejus discipulus fias, contra quem indignaris: nam si par pari referas, et irascenti irasci velis, nonne hostem tuum imitaris? quicquid enim ille facit, et tu etiam facis illi: ruent ipsi oculi, et tibi quoque: ille dentibus fremit, et tu non minus: ille clamat, tu vociferaris: et sicut in silvis echo respondet et resonat, sic et tu hostis tui convicia repetis, nisi quod echo vocem eandem clamanti remittit, tu contumeliam cum additamento reddis: ille te imperitum vocat, tu eum mente captum vocas: ille te vilem, tu eum nebulonem. Magnus error, magna stultitia: dic mihi, miser, nonne moleste fers, quod ille ita insanat? cur ergo illum imitaris? vel male ille agit, vel bene: si bene, cur irascaris? Si male, cur eum sequeris? Si puer trium annorum aut phreneticus quispiam tibi minetur, num contra eum iracundia succenderis, an potius ejus tamquam infirmi et agroti misereberis? Cur igitur magni facis verba hominis irati, qui minus consilio et ratione ducitur, quam puer aut phreneticus?

Postremo remedium præstantissimum atque efficacissimum erit, si tibi ipsi irascaris atque ingemiscas, quod tu homo Christianus, luce fidei illustratus, sacris cœlestibus imbutus, Dei atque Angelorum præsidio communitus, propter amorem Dei et vitæ sempiternæ, eam perturbationem vincere non valvas, quam Socrates, Pericles, Diogenes, et alii permulti virorum Ethnicorum propter solam inanem gloriæ cupiditatem mirabiliter superaverunt. Nam ut serpens Moysis serpentes magorum devoravit: ita ira ista sancta iram illam pestiferam excludet, quemadmodum etiam timor gehennæ timorem præsentium suppliciorum, et amor Dei amorem sæculi vincere solet.

At, inquis, ille solus in culpa est, qui ignem primum accendit; si alius ad iracundiam me provocat, quam culpam ego habeo, si respondeo? Magnam omnino, neque excusa-

tionem obtendere potes. Nam si te quispiam ad furtum faciendum vel adulterium perpetrandum invitaret, et invitanti consentiret, numquid propterea nihil te mali fecisse diceret, quod invitatus et vocatus feceris? quia potius magis peccare videtur secundum quam primus, ut Basilius ait, cum duo iratis animis inter se certant: nam iste vidit in altero turpitudinem iræ, et tamen non cavere, sed imitari voluit; ille vero sine exemplo peccavit.

At si contumeliam pertulero, inquis, ignavus et vilis habebor. Imo vero tunc ignavus et vilis non diceris, sed eris, si affectionem istam vincere non poteris: nam si vilis est, qui patie'ter injurias perfert, ergo vilis Moyses, vilis Joseph, vilis B. Stephanus, vilis Apostoli et Martyres fuerunt, imo et Dominus ipse vilis fuit, qui homo Samaritanus ac dæmoniacus contumeliose appellatus, mississime respondit: *Ego demonium non habeo*. Istam ignaviam sibi homines finxerunt, vel potius draco iste tartareus patientiam ignaviam esse docuit: et vere patientia, incuria Diaboli et stultorum ignavia est: at in palatio Dei, in aula summi Regis, magna est fortitudo.

Quamobrem, auditores, si draconem conculcare volumus, discamus injurias pati, et si quis nos viles appelerit, illud cogitemus, non esse nos majores patre nostro Abraham, qui se terram et cinerem confitebatur. Si quis nos inopes et pauperes dixerit, recordemur nudos de utero matris nos egres- sos, et nudos in sepulcrum redituros. Si quis indoctos et imperitos nos nominaverit, agnoscamus veritatem, non velimus pro umbra falsi nominis litigare. Si quis nos malos et peccatores asseruerit, intelligamus id quoque esse verissimum, et potius humiliter confessione peccata purgare quam superba defensione augere studeamus. Ita draconem superabimus, Dominum et sanctos imitabimur, et gloriæ coronam in celo nobis præparabimus, quam nobis concedat, qui est in sæcula sæculorum benedictus. Amen.